

«Тасдиқ мекунам»
Директори Институти таърих,
бостоншиносӣ ва мардумшиносии
ба номи А. Дониши Академияи
миллии илмҳои Тоҷикистон,
доктори илмҳои таърих
Муродзода А.А.

феврали соли 2026

ХУЛОСАИ

Шуъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон ба таҳқиқоти диссертационии унвонҷӯ Асомиддини Абдулмумин дар мавзуи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 6.1 - Таърих ва бостоншиносӣ (6. 1. 5 - Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ)

Таҳқиқоти диссертационии Асомиддини Абдулмумин дар мавзуи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» дар шуъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон омода гардидааст.

Унвонҷӯ Асомиддини Абдулмумин (соли таваллудаш 1991) соли 2013 шуъбаи бакалавр ва соли 2015 шуъбаи магистратураи факултети таърих ва ҳуқуқи Донишгоҳи давлатии Қурғонтеппа ба номи Носири Хусравро (Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав) хатм кардааст. Аз 16 сентябри соли 2020 унвонҷӯи шуъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон мебошад.

Роҳбари илмӣ: Ғафуров Абдулло Мутиллоевич - номзади илмҳои таърих, ходими пешбари илмии шуъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи Аҳмади Дониши АМИТ.

Мавзуи таҳқиқотии Асомиддини Абдулмумин дар ҷаласаи Шурои

олимони Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши АМИТ тасдиқ гардидааст (протоколи № 2, аз 3 феввали соли 2026).

Таҳқиқоти диссертатсионии Асомиддини Абдулмумин дар мавзуи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» дар ҷаласаи шӯбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши АМИТ муҳокима ва барои дифоъ пешниҳод карда шуд (протоколи № 2, 3 феввали соли 2026).

Дар муҳокима ширкат намуданд: Абдурашитов Ф., мудири шӯба, доктори илмҳои таърих Абулҳаев Р., доктори илмҳои таърих, профессор; Ҳотамов Н.Б., доктори илмҳои таърих, профессор, Ғафуров А.М., номзади илмҳои таърих, дотсент, Каримова Р., номзади илмҳои таърих, Акрамов М.И., номзади илмҳои таърих, ходимони илмӣ - Исмаилова Ш. ва Қозилова Ш., унвонҷӯ Асомиддини Абдулмумин.

Дар натиҷаи муҳокимаи диссертатсияи Асомиддини Абдулмумин ҳулосаҳои зерин пешниҳод шуданд:

Мубрам будани мавзуи таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки дар ҳақиқат, даҳсолаи охири асри ХХ барои Тоҷикистон, ки ба тозагӣ соҳибистиқлол гардида буд, давраи басо мушкил ва ҳассос маҳсуб меёбад. Бар асари бархӯрди сиёсии нерӯҳои муҳолифи дохилӣ ва омилҳои берунӣ дар кишвар ҷанги шаҳрвандӣ оғоз ёфт, ки боиси ба давлати Афғонистони ҳамсоя ва дигар кишварҳои хориҷӣ, асосан давлатҳои собиқ Иттиҳоди Шуравӣ фирор намудани гурӯҳе аз аҳолии кишвар гардид. Мамлакатро бӯҳрони шадиди сиёсӣ ва иқтисодӣ иҷтимоӣ фаро гирифта буд. Маҳсусан, нокифоягии маводи озуқа эҳсос карда мешуд. Тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ фалаҷ гардида, мамлакатро хатари парокандагӣ таҳдид мекард.

Гуфтушунидҳои ҷонибҳои муҳолиф бо мушкилот ва душвориҳои зиёд баргузор гардида, таъмини сулҳу салоҳ ва яқпорчагии кишвар бо

машаққат ва бурдборихои нерӯҳои сулҳофар амалӣ мегардид. Бинобар ин, таҳлили таърихнигории адабиёти мавҷуда роҷеъ ба раванди омӯзиши таърихи ҷанги шаҳрвандӣ ва истиқрори сулҳу ваҳдат имкон медиҳад, ки оид ба масоили норавшан ва номуайяни воқеаҳои хунини мамлакат хулосаҳои дуруст бароварда шуда, тарафдорон ва муҳолифони сулҳи тоҷикон муайян карда шаванд.

Қобили зикр аст, ки дар раванди таъмини сулҳу субот ва хотима бахшидан ба ҷанги шаҳрвандӣ як қатор созмонҳои бонуфузи минтақавию байналхалқӣ ва инчунин як гурӯҳ давлатҳои кафили минтақа низ фаъолона ширкат варзиданд. Дар ин самт, бахусус Созмони Милали Муттаҳид, Федератсияи Россия ва давлатҳои собиқ Иттиҳоди Шуравиро ёдрас шудан ба маврид аст. Зеро онҳо низ аз сулҳи тоҷикон манфиатдор буданд ва намехостанд, ки вазъият дар Осиёи Марказӣ муташанниҷ гардад. Бо дарназардошти ин, раванди омӯзиши сулҳи тоҷикон имкон медиҳад, ки давлатҳои аз сулҳи тоҷикон ва ҷанги шаҳрвандии Тоҷикистон манфиатдор муайян карда шаванд. Зеро, дар баробари нерӯҳои сулҳофар, ки барои таъмини сулҳу субот кӯшиш меварзиданд, инчунин таҳмилгарони бесуботӣ низ ҳамчун омили муҳимми ҷанги шаҳрвандӣ аз мавҷудияти худ дарак меод. Бинобар ин, дар шароити муосир ҳамаҷониба таҳлил намудани таърихи ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон, аз ҷумла муайян намудани заминаҳо ва сабабҳои ин ҷанг, инчунин ошкор намудани монеаҳои раванди сулҳофарӣ барои ҷомеаи тоҷик хеле муҳим мебошанд. Аз ин рӯ, таҳқиқоти масоили гуногуни ҷанги шаҳрвандӣ ва раванди оштии миллии тоҷикон, на танҳо аҳаммияти таърихӣ, балки зарурияти таҳлилу таҳқиқи илмию амалӣ дорад.

Саҳми шахсии доғалаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар коркарди илмӣ ва таҳлили таърихнигории маводҳои нав ва асарҳои зиёди илмӣ, ки аз ҷониби муҳаққиқони ватанию хориҷӣ роҷеъ ба таърихи ҷанги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон (1992-1997), раванди гуфтушуниди миёни тоҷикон ва фаъолияти Комиссияи оштии миллии таълиф гардидаанд, дар таҳқиқи

илмии заминаҳо, сабабҳо ва оқибатҳои ҷанги шаҳрвандии солҳои 1992-1997 дар Тоҷикистон ва даврандигарии ин рӯйдодҳои сиёсӣ зоҳир мегардад.

Дарачаи муътамадии натиҷаҳои таҳқиқот. Дар диссертатсия ба сифати асоси методологии таҳқиқот маҷмӯи усулҳои истифода шудаанд, ки дар байни онҳо усулҳои таърихӣ, ба амсоли таърихияти илмӣ, муқоисавӣ – таърихӣ, масъалагузорӣ - солномавӣ, инчунин усулҳои таҳлили иҷтимоӣ - таърихӣ мавқеи асосиро ишғол менамоянд.

Дар асоси усули муқоисавӣ - таърихӣ таҳқиқи осори муҳаққиқони даврони истиқлолият дар қисм бо асарҳои таърихӣ ва таҳқиқоти таърихнигории дигар даврҳои таърихӣ, аз ҷумла даврони шуравӣ, хусусиятҳо ва усулҳои таҳқиқ, сабки баён ва ғайраҳо анҷом дода шудааст. Таваассути усули масъалагузорӣ - солномавӣ ҳудудҳои таҳқиқи масоили мазкур муайян шуда, равандҳои сиёсии яқдигарро ивазкунанда, ки таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиқлолро таркиб додаанд, таҳқиқ гардидаанд.

Навгони илмӣ диссертатсия дар он зоҳир мегардад, ки рисолаи мазкур ҷиҳати таърихнигории таърихи ҷанги шаҳрвандӣ (1992-1997) ва сулҳи тоҷикон нахустин таҳқиқоти маҷмӯӣ махсуб меёбад. Илова бар ин, муқаррароти зерини илмӣ низ навгониҳои таҳқиқотро ташкил медиҳанд:

- аҳаммияти мавзӯи таҳқиқот аз ҷиҳати назариявӣ ошкор карда шудааст;

- манбаҳои сершумор, теъдоди зиёди асарҳои нашргардида оид ба масоили гуногуни таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиқлол ҷамъбаст гардида, ба доираи таҳлили таърихнигорӣ фаро гирифта шуданд;

- адабиёти илмӣ, ки вазъи сиёсии даҳсолаи охири асри XX, махсусан таҳаввулоти сиёсӣ ва таъсисёбии ҳизбу созмонҳои ҷамъиятӣ, воқеаҳои феввали соли 1990 ва ҷанги шаҳрвандии солҳои 1992-1997 дар Тоҷикистонро ба таври гуногун инъикос намудаанд, мавриди таҳлили илмӣ қарор гирифтаанд;

Аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои ба даст омада метавонанд дар қорҳои илмӣ - таҳқиқотии муҳаққиқон ва муаррихон ҷиҳати инъикоси таърихи сиёсии кишвар дар даври истиқлолият кӯмаки воқеӣ расонанд. Мазмуни асосӣ, хулосаҳо ва маводи санадии диссертатсияро метавон зимни таълифи асарҳои маҷмӯи роҷеъ ба таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиклол (солҳои 1991- 2021), инчунин зимни хондани курсҳои лексионӣ ва курсҳои махсус аз ҷанҳои "Таърихи халқи тоҷик", "Таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиклол", "Таърихнигории таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиклол" васеъ истифода кард. Аҳаммияти амалии диссертатсия инчунин аз истифодаи эҳтимолии натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқот дар ниҳодҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, кафедраҳои гуманитарии мактабҳои олии иборат аст.

Маводҳои дар диссертатсия овардашуда барои дарки воқеии масъалаҳои мураббаи ҳаёти сиёсии мамлакат дар даври истиқлолият имконият медиҳанд. Хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия барои ҳалли бисёр масъалаҳои ҳалталаби Тоҷикистони муосир муфиданд.

Дурустӣ ва арзишмандии таҳқиқот. Натиҷаҳои таҳқиқот дар конференсияҳои байналхалқӣ ва ҷумҳуриявӣ илмӣ-назариявӣ ва амалӣ, дар ҷамъомади қорандони илмии Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон ва дигар ҷамъомадҳои илмӣ-оммавӣ шунда шуданд.

Мувофиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисоси пешниҳодгардида. Навгониҳои илмӣ ва муқаррароти ба ҳимоя пешниҳодшавандаи таҳқиқоти диссертатсионии Асомиддини Абдулмумин дар мавзӯи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» ба ихтисоси 6.1 - Таърих ва бостоншиносӣ (6. 1. 5 - Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ) мувофиқ аст.

Алоқамандии мавзӯи диссертатсия ба самтҳои афзалиятноки рушди илм дар ҷумҳурӣ. Мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба самтҳои афзалиятноки рушди илм дар ҷумҳурӣ, аз ҷумла таърихи сиёсии

Тоҷикистони соҳибистиклол алоқамандии ноғусастанӣ дошта, натиҷаҳои онро дар пажӯҳиши таърихи сиёсии кишвар ва зимни хондани курсҳои лексионӣ ва курсҳои махсус аз фанҳои “Таърихи халқи тоҷик” ва “Таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиклол” дар макотиби олии васеъ истифода бурдан мумкин аст.

Инъикоси маводи диссертатсия дар интишороти унвонҷӯ. Муқаррароти асосии диссертатсия дар як қатор интишороти муаллиф, аз ҷумла 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 4 мақолаи дар дигар нашрияҳо ба таърифи расида, таҷассум ёфтаанд. Мақолаҳои нашргардида нишон медиҳанд, ки муаллиф инъикоси масоили умдаи таърихи ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷиконро дар таҳқиқоти муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ амиқ таҳлил намуда, дар заминаи он таҳқиқоти маҷмӯии таърихнигорӣ анҷом додааст.

Феҳристи интишороти илмӣ доғталаби дарёфти дарачаи илмӣ.

Мақолаҳои илмӣ, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таърифи расидаанд:

Асомиддин, А. Инъикоси ҳамкориҳои Тоҷикистон бо Созмони Милали Муттаҳид дар таърихнигорӣи ватанӣ / А. Асомиддин // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. - 2020. - № 8. - С. 75-80.

Асомиддин, А. Инъикоси ҳамкориҳои Тоҷикистон бо Созмони Амният ва Ҳамкорӣ дар Аврупо дар таърихнигорӣи ватанӣ / А. Асомиддин // Муаррих. - 2021. - №2 (26). - С. 114-120. ISSN 2709 - 7382.

Асомиддин, А. Инъикоси ҳамкориҳои Тоҷикистон бо Созмони ҳамкории Шанхай дар таърихнигорӣи ватанӣ / А. Асомиддин // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. - 2021. - №3 (92). - С. 286-289. ISSN 2219 - 5408.

Асомиддин, А. Раванди таҳаввулоти сиёсӣ дар охири солҳои 80-ум - ибтидои солҳои- 90-уми асри XX дар Тоҷикистон ва инъикоси он дар таърихнигорӣ / А. Асомиддин // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. - 2023. - №6

(92). - С. 286-289. ISSN 2219 - 5408.

Асомиддин, А. Чанги шахрвандии Тоҷикистон (1992-1997) дар таҳқиқоти муҳаққиқони хориҷӣ / А. Асомиддин // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ, - 2024. - № 2 (94). - С. 75-80. ISSN 2074 - 1847.

Асомиддин, А. Масоили мубрами таърихи истиқлоли давлатӣ дар осори Пешвои миллат / А. Ғафуров, А. Асомиддин // Муаррих. - 2024. - №1 (37). - С. 114-120. ISSN 2709-7382.

Асомиддин, А. Кинои тоҷик дар даврони истиқлол / А. Асомиддин // Паёми фарҳанг. - 2023. - №4 (64). - С. 72-80.

**Мақолаҳои дар дигар маҷмуаҳои илмӣ, маҷаллаҳо ва
маводҳои конференсиявӣ ба таъриҳи:**

Асомиддин, А. Инъикоси масъалаҳои сулҳу ваҳдат дар таҳқиқоти муҳаққиқони ватанӣ / А. Асомиддин // Маводи ҳамоиши илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Масъалаҳои таъмини самаранокии ҳамбастагии илм ва истехсолот». - Душанбе. - 20-21 ноябри соли 2020. - С.21-27.

Асомиддин, А. Ҳаракату хизмҳои сиёсӣ ҳамчун омилҳои асосии чанги шахрвандӣ дар Тоҷикистон / А. Асомиддин // Паёми Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон. - 2022. - №2(2). - С. 19-22.

Асомиддин, А. Инъикоси масоили истиқрори сулҳу ваҳдати тоҷикон дар таърихнигории ватанӣ / А. Асомиддин // Маводи конференсияи илмӣ-назариявӣ ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи “Рушди устуворӣ саноати миллӣ дар асоси амалигардонии “Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф”. - Душанбе, 24-25 апрели соли 2023. - С. 194-197.

Асомиддин, А. Раванди гуфтушунӣ ва истиқрори сулҳу ваҳдати тоҷикон аз нигоҳи муҳаққиқони хориҷӣ / А. Асомиддин // Маводи конференсияи илмӣ-назариявӣ ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи “Рушди устувори саноати миллӣ дар асоси амалигардонии “Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф”. - Душанбе, 24-25 апрели соли 2023. - С. 191-194.

Қарор қабул карда шуд:

1. Таҳқиқоти илмии Асомиддини Абдулмумин дар мавзуи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)», ҷавобгӯи талаботи муқаррарнамудаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 6.1 - Таърих ва бостоншиносӣ (6. 1. 5 - Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ) тавсия карда мешавад.

2. Таҳқиқоти диссертатсионии Асомиддини Абдулмумин дар мавзуи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» барои ҳимоя ба Шурои диссертатсионии 6D.КОА-093, ки дар назди Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи Аҳмади Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон амал мекунад, пешниҳод карда шавад.

Хулоса дар маҷлиси шӯъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон қабул карда шудааст.

Дар ҷаласа ширкат доштанд - 8 нафар.

Натиҷаи овоздиҳӣ: Тарафдор - 8 нафар, зид - нест, бетараф - нест.
Протоколи № 2, аз 03 феввали соли 2026.

Мудири шӯъбаи таърихи навтарини
Институти таърих, бостоншиносӣ
ва мардумшиносии ба номи А. Дониши
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон,
доктори илмҳои таърих

Котиб:

Абдурашитов Ф.М.

Олимова Ш.

03.02.2026